

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕРОРИЗМУ

У статті розглядаються трансформації, яких зазнає тероризм під впливом глобалізації та етнополітичних процесів у сучасному суспільстві.

Ключові слова: терор, тероризм, політичний екстремізм, глобалізація.

In the article there were determined the transformation, which the terrorism had under the influence of globalization and ethno-political process in the contemporary society.

Keywords: terror, terrorism, political extremism, globalization.

Проблема витоків та проявів тероризму на сучасному етапі розвитку суспільства є однією із найважливіших. Це насамперед зумовлено тим, що тероризм набув глобального характеру і поставив під загрозу існування людства як такого. На сьогодні існує значна кількість наукових досліджень, основною метою яких було вивчення окремих аспектів даної проблематики, що пояснюється популярністю теми та наявністю достатньої фактологічної бази. Теоретичні та методологічні основи вивчення феномена тероризму були закладені у працях як зарубіжних, так і вітчизняних мислителів: І. Александера, У. Бека, Т.С. Бояр-Созоновіча, В.В. Вітюка, Н.В. Жданова, У. Лакер, Є.Г. Ляхова, Л.А. Моджоряна, Д. Раппорта, М. П. Уілкінсона та ін. Глибокими і значимими є праці А.Глухової, А.Грачова, О. Здравомислова, Г.Зіммеля, Є.Кожушко, П.Бурдые, С.А.Ефірова та інших дослідників.

Однак, незважаючи на наявність великої кількості наукових праць, присвячених тероризму як соціально-політичному феномену та засобу політичної боротьби, тема далеко ще не вичерпана. Тероризм швидко змінює свої ідеологічні, інституційні та процесуальні прояви, тому існує необхідність його подальшого вивчення як чинника політичної дестабілізації сучасного суспільства. Наразі нагальної дослідницької уваги потребує більш поглиблене вивчення особливостей політичного тероризму за сучасних умов. Тому метою статті є аналіз трансформацій тероризму в сучасному суспільстві під впливом глобалізації та етнополітичних процесів.

Більшість вчених вважають сучасний тероризм явищем, якісно і кількісно відмінним від екстремістських рухів минулого. Звідси виникає необхідність його уважного вивчення на міждисциплінарному рівні. Хоча точки зору західних політологів досить різняться, вони єдині у своєму висновку про небезпечний характер терористичного виклику як в західних країнах, так і у країнах, що розвиваються; підкреслюються такі характеристики сучасного тероризму як глобалізація, політична багатолікість, динамізм у зміні зовнішності, ясно виражена міжнародна спрямованість. На думку вчених, він є важливим чинником і компонентом конфліктних ситуацій в сучасному світі [3, 35].

Сучасний тероризм, відрізняючись своїми масштабами, сягає своїм корінням за багатьма параметрами у далеке минуле та органічно пов'язаний з діяльністю терористичних організацій другої половини ХХ ст. Діяльність терористичних організацій у Західній Європі та їх вплив на політичний процес, стабільність на континенті може прояснити низку проблем, пов'язаних з розвитком сучасного тероризму як глобальної загрози світовій цивілізації. Можна із впевненістю констатувати, що основна тенденція розвитку тероризму полягає саме у зростанні небезпечності цього явища, яке неабияку загрозу становить для сучасної демократії.

Сучасний тероризм, як і тероризм та екстремізм другої половини ХХ ст., виникає і посилюється за умов поширення демократії, її розвитку у все більшій кількості країн в ході третьої хвилі демократизації. У зв'язку з цим значний інтерес викликають праці теоретиків демократії Ж.-Ж. Руссо, А. де Токвіля, Дж.Ст.Мілля, а також сучасних дослідників політичного режиму і процесу демократичного транзиту – Д.Горовиця, Р.Даля, А.Ю.Мельвіля, К.Поппера, Д.А.Росту та ін., що дозволяють виявити ті риси демократії, які сприяють розповсюдженню екстремізму і створюють сприятливі умови для терористичної діяльності. Особливо часто це відбувається за умов нестійкого режиму, що знаходиться в умовах транзиту.

Соціологи відмічають, що носіями ідей нетерпимості, політичного екстремізму і тероризму виступають представники двох полярно протилежних груп соціуму. З одного боку, це його низи, як правило із середовища аграрного суспільства, що розпадається, або нових городян, не адаптованих до інших умов життя (сировина, "гарматне м'ясо" екстремістських і терористичних угруповань), з іншого – представники освічених і забезпечених верств, для яких також, однак, є властивою певна соціальна, культурна чи суто психологічна маргінальність (ідеологи та організатори екстремістських угруповань і рухів) [4, 118].

До аналогічних висновків приходять і антропологи. Вони підкреслюють елітарний характер ідеології насильства. Ті, хто створює суб'єктивні приписи до насилля чи морально-доктринальну аргументацію, самі, як правило, не воюють. Цим середовищем найчастіше стають сільські молоді чоловіки чи міські маргінали. Саме так відбувається в Шрі-Ланці, Ольстері, серед латиноамериканських геррильєв

та інших рядових учасників "рухів". Ці рекрутовані групи виступають лише трансляторами елітарних закликів до насильства.

На сучасному етапі проявляється особлива нова функція терористичних актів. Класичний тероризм завжди був формою шантажу влади чи світової спільноти і відкрито чи навіть демонстративно висував свої вимоги, наприклад, виплатити викуп, звільнити з тюрем односторонців, припинити військові дії тощо. Але останнім часом все частіше здійснюються анонімні терористичні акти з незрозумілими цілями. Однією з них може бути згуртування чи розширення власних рядів у відповідь на спровоковані акції помсти. У цьому випадку держава (чи група держав), проводячи подібні акції, грають за сценарієм, нав'язаним йому (чи їм) екстремістами. Іноді терористи, провокуючи владу на жорстокі дії у відповідь, підставляють замість себе у якості об'єкта помсти третю сторону. Наприклад, можна припустити, що терористичні акти в російських містах в 1999 році не були справою рук чеченських терористів, як це трактується в офіційній російській версії. Вони могли бути здійснені іншими зацікавленими суб'єктами, наприклад, представниками радикальних ісламських організацій з інших республік Північного Кавказу. Терористи могли легко передбачити рух центральної влади по чеченському сліду та розраховувати на єднання рядів своїх односторонців у відповідь на "інтервенцію імперських сил Росії". Дещо схоже могло бути і з пошуком винних у подіях 11 вересня у США.

Сучасний тероризм почав діяти не лише в локальному чи регіональному, а й у міжнародному масштабі. Сфера його дії охоплює не лише сухопутну територію, а й повітряний та морський простір. Терористичні організації ставлять під загрозу авіацію, судноплавство, бізнес, комунікації та ін.

В сучасному світі немає такого єдиного явища як "міжнародний тероризм", а є множина різних явищ, часто не пов'язаних між собою, спільною рисою яких є їх транскордонний характер. Безумовно, часто терористи організовані і на міжнародному рівні взаємодіють краще, ніж відповідні органи держав, які покликані їм протистояти [3, 35].

Навіть у новому проекті Кодексу злочинів проти миру та безпеки людства розробленому та прийнятому у першому читанні Комісією міжнародного права ООН у 1995 році зберігся односторонній підхід до визначення міжнародного тероризму. Це скоєння, організація сприяння здійсненню фінансуванню чи заохоченню агентами або представниками однієї держави актів проти іншої держави або потурання з їхнього боку здійсненню таких актів які спрямовані проти осіб або власності і які за своїм характером мають за мету провокування жаху у державних діячів груп осіб або у населення взагалі.

Неправильно було б думати, що міжнародний тероризм позанаціональний. Військові дослідники О.Усіков та В.Яременко пишуть, що "міжнародний тероризм кордонів не має", і в той же час стверджують, що "світ зіткнувся з новим типом воєн – з війнами з міжнародним антидержавним тероризмом, що має національно-релігійний відтінок" [1, 19-20]. Національна і національно-державна зумовленість і визначеність міжнародного тероризму виражається в наступному. По-перше, терористи, їх бази, центри підготовки, фінансові джерела тощо завжди мають певну географічну прив'язку. Багато з них пов'язані з існуванням різних терористичних організацій, кожна з яких має власну основу і середовище існування. Тому майже кожна терористична організація характеризується епітетом, що має геополітичну, етнополітичну чи іншу природу (афганський "Талібан", Армія звільнення Косово, Ісламський рух Узбекистану та ін.). По-друге, тероризм позанаціональний в тому сенсі, що він не являється обов'язковим продуктом і формою розвитку певної нації. Навпаки, від появи тероризму не застрахований жоден народ. Однак, виходячи з особливостей історичного розвитку, демократичних традицій, загальної цивілізованості, національного менталітету, політичної культури та інших обставин, можливість появи та розповсюдження тероризму суттєво відрізняється в різних країнах і у різних народів. По-третє, ініціатори тероризму для рекрутування своїх прибічників, для привабливості власних цілей і виправдання використовуваних засобів нерідко висувають національні лозунги та використовують національні знамена. Існування своїх організацій та дій терористи ідеологічно об'ґрунтовують і виправдовують надособистісними інтересами. Терор – це такий метод політичної боротьби, який використовувався і використовується людьми і організаціями, що мають найрізноманітнішу ідейно-політичну і світоглядну орієнтацію: революціонери і контрреволюціонери, сепаратисти і імперіалісти, націоналісти і космополіти, анархісти і статисти [1, 20].

Історія свідчить, що дуже часто тероризм не має великого політичного ефекту, а якщо він і досягається, то призводить до протилежних наслідків. Взяти хоча б вбивство Раджива Ганді, теракти організацій ХАМАС або Хезбалах. Терористи спричинили дестабілізацію та економічний спад в усіх регіонах світу. Але в Ізраїлі та Іспанії теракти досі не вплинули на економіку цих країн. Навіть в Алжирі, де найбільше постраждалих від тероризму, мусульманські екстремісти не мали успіху в боротьбі проти непопулярного воєнного режиму.

Дослідник Максиміліан Стрімска визначає сутність сучасного тероризму так: "Сучасний тероризм можна дефініювати як політично вмотивований та обґрунтований метод використання радикального насильства, головна мета якого – досягнення певного психологічного ефекту. Характерною рисою сучасного тероризму є комунікативність: поєднання насильницьких вчинків із політичним посланням, при чому це послання може бути, а часто і є, диференційованим з огляду на різні сектори цільової публіки. Його органічною частиною може бути як інтенсивне залякування, тероризування одних, так і підбурювання інших, потенційних спільників і наслідувачів терористів. Від останніх видів тероризму сучасний тероризм відрізняється насамперед систематичним використанням крайнього насильства, яке визначає також характер навмисне викликаного психічного ефекту" [5, 24].

Аналізуючи структуру загроз безпеці американських дипломатичних представництв у біполярний період, заступник Держсекретаря США з питань безпеки Ентоні Квентон (Anthony C.E. Quainton) визначив головними загрозами:

а) послаблення та розпад державних інституцій під впливом масових соціальних рухів у Другому та Третньому Світі;

б) появу нових, агресивніших форм національної та етнічної ідентифікації;

в) відчуження деяких сегментів мусульманських суспільств від усього суспільства, національних лідерів та західних цінностей, що відбивається у різкому зростанні політичного екстремізму та тероризму;

г) в останні роки – розвиток транснаціональної організованої злочинності [2, 92].

Отже, розвиток сучасного тероризму зумовлений, по-перше, зміцненням ролі релігії, як наслідку процесу деідеологізації у внутрішньому житті ряду країн світу та міжнародних відносинах;

- по-друге, розвитком транснаціональної організованої злочинності та пов'язаною із нею нелегальної торгівлі зброєю, радіоактивними матеріалами тощо;

- по-третє, наслідками науково-технічного прогресу та вдосконаленням глобальних інформаційних технологій;

- по-четверте, високими темпами урбанізації в світі.

З огляду на відносну вивченість проблематики ісламського фундаменталізму ("militant islam"), особливу увагу привертають практично недосліджені та невисвітлені зв'язки тероризму з транснаціональною організованою злочинністю та з найсучаснішими високими технологіями інформаційного обміну.

Розпад біполярної системи міжнародних відносин та об'єктивне зменшення глобального конфліктного потенціалу в світі, відмова багатьох країн від політики підтримки тероризму як інструменту зовнішньої політики, та інші чинники зумовили пошук професіональними терористами своєї "ніші" у поліполярному світі. Потреба, насамперед у фінансуванні терористичної діяльності, сприяла появі вкрай загрозливої тенденції – інтеграції професіональних терористичних організацій зі структурами організованої злочинності. "Співробітництво" може відбуватися у таких напрямках:

- терористичні угруповання виконують замовлення мафії та здійснюють інші види послуг для кримінальних синдикатів;

- зберігаючи автономність, терористичні групи беруть безпосередню участь у протизаконному бізнесі, використовуючи отримані гроші для фінансування своєї діяльності.

Перший тип проявився у середині 90-х років, коли італійські та колумбійські синдикати почали використовувати тактику терору проти держави та її представників, намагаючись перешкодити розслідуванням і впровадженню урядових програм боротьби із організованою злочинністю, ліквідувати активних співробітників правоохоронних органів та спецслужб, змусити суддів виносити більш легкі вирoki членам мафіозних утворень. У цей період тільки в Колумбії діяло майже 140 терористичних організацій, пов'язаних із наркокартелями, із загальною кількістю членів до 20 тисяч осіб. З іншого боку, терористичні організації, здійснюючи, наприклад, охорону наркоплантацій, отримували додаткове джерело фінансування своєї діяльності. В Перу відоме угруповання "Sendero luminoso" ("Світлий шлях"), яке, захищаючи на контрольованій території плантації коки, нелегальні лабораторії з переробки наркотиків, аеродроми та інші об'єкти наркомафії, брала з картелів 10% податок з прибутків, що давало змогу фінансувати її кампанію з повалення уряду країни.

Дедалі більша кількість терористичних та екстремістських угруповань різного політичного спрямування з метою самофінансування бере безпосередню участь у організованій злочинній діяльності. Наприклад, у Бірмі в середині 90-х років сепаратистська група "генерала" Кун Са (справжнє ім'я – Чан Кіфу) контролювало до 80% виробництва опіуму в "Золотому трикутнику" (Бірма, Лаос, Таїланд). Згідно з даними ІНТЕРПОЛу, у період громадянської війни в Лівані (1975-1990 рр.) загальні прибутки ряду палестинських терористичних організацій від нелегальної торгівлі зброєю та підробки грошей становили 4 млрд доларів США на рік [2, 211].

Міжнародний тероризм зазнав сьогодні і якісної трансформації: тепер його "modus operandi" – високий рівень технічного забезпечення теракту, відмова від захоплення заручників (з огляду на відпрацьований спецслужбами механізм знешкодження), знищення важливих для життєдіяльності суспільства об'єктів (банків, вокзалів, торговельних центрів тощо).

Варто підкреслити роль засобів масової інформації у висвітленні терористичних актів. У 1974 році американський дослідник тероризму Браян Дженкінс заявив: "Тероризм – це театр". І у формуванні цієї ілюзії спектаклю ключове значення мають засоби масової інформації, що відіграють роль посередників між, так би мовити, акторами, режисерами (організаторами та виконавцями терактів) та "глядачами" – тобто громадянами. Адже абсолютно усі терористи, які захоплювали заручників, вимагали надати їм можливість виступити перед представниками ЗМІ або у прямому теле- чи радіоефірі. Терористи завжди прагнуть максимально широкого висвітлення своїх дій. Експерти вважають, що терористичні акції 11 вересня 2001 року були зрежисовані у такий спосіб, щоб досягти максимального пропагандистського ефекту. Адже і сам вибір об'єктів – символів Америки, і моментальна трансляція усіма ведучими телеканалами світу надали колосальний ефект. Саме у такий спосіб діють і інші терористичні організації. До прикладу, Тімоті Мак Вей, який підірвав будинок в Оклахома-сіті, заявив на суді, що вибрав саме цю споруду, оскільки вона була дуже

відомою в місті й розташована на широкому майдані, що дозволяло досягнути хорошої якості фотознімків для газет та журналів, а також якісної відео-картинки у теленовинах.

Окрім задекларованих терористами цілей, подібні акції життєво необхідні їм для внесення хаосу в суспільство, зародження й постійної підтримки у громадян відчуття панічного страху, розколу суспільної думки, демонстрації своїх можливостей здійснювати добре підготовлені, масштабні напади, рекрутувати нових бойовиків та спонсорів.

Сьогодні терористичні організації впевнені в наявності у них "вимушених союзників" – засобів масової інформації, які все покажуть, викличуть паніку та страх у населення. І, на жаль, чим ліпше працюють ЗМІ, чим більше інформації вони дають, тим ефективніше буде залякування, тим більше шансів у терористів отримати те "публіситі", якого вони домагаються. Разом з тим з допомогою мас-медіа і формується образ, який для терориста-фанатика і становить ворога, оскільки, за визначенням психологів, на противагу найманому вбивці в його діях завжди присутня ненависть. Так, терористичні організації можуть бути використані ким завгодно для досягнення власних цілей, при цьому прикриваючись якоюсь благородною метою. Все залежить від джерела їх фінансування, адже в переважній більшості випадків, саме ж джерело фінансування може визначати пріоритетні цілі в боротьбі.

Нині керівництво каналів має бути відповідальне за формування психологічної терпимості до насильницьких дій. За даними "Федерации мира і согласия" на російських телеканалах у новинах 80 % негативної інформації і лише 20 % – позитивної. На жаль, таких досліджень щодо українського телепродукту немає. По суті засоби масової інформації формують культ насилля і жорстокості, саме вони пов'язані із тероризмом. Таким чином відбувається психологічна війна проти власного народу. І не важливо якого саме роду терористичні події висвітлюються та часом має місце "згущення фарб", будь то релігійний чи тим паче політичний тероризм, чим більший кількості людей відомо про скоєння терористичного акту, про його наслідки та мотиви – ти більша користь для їх організаторів. Тому міра відповідальності кожного журналіста, особливо телевізійника, надзвичайно висока. За соціологічними опитуваннями, громадяни довіряють мас-медіа найбільше серед інших інституцій суспільства. А отже, журналістське співтовариство має виробити для себе певний кодекс, дотримання якого буде обов'язковим.

В Україні розвитку тероризму сприяють глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, зубожіння та люмпенізація значної частини населення, процеси соціального розшарування, розвиток кримінальних підприємницьких та державних структур, корумпованість державного апарату, розвиток потужного нелегального ринку зброї, девальвація моральних та духовних цінностей.

Аналіз матеріалів спеціалізованих урядових установ свідчить про те, що найбільш поширеною в Україні мотивацією скоєння терактів виступає:

- а) кримінальна діяльність, особливо її транснаціональні форми;
- б) намагання перешкодити громадській, політичній або економічній діяльності;
- в) створення ускладнень або напруження у міждержавних відносинах.

Від попередніх видів тероризму сучасний відрізняється насамперед систематичним використанням крайнього насилля, яке визначає також характер навмисне викликаного психічного ефекту. Логіка політичного тероризму – це логіка винятково нищівної психологічної війни [6, 11]. В основі конфліктів, що призводять до терористичних дій, в багатьох випадках лежать не реальні суперечності, а міфологеми, що виникають на їх основі, які розшифровуються тільки елітами у їх власних інтересах, залишаючись закритими для широких мас.

Глобалізація та етнополітичні зміни в сучасному світі (етнополітичний транзит) є каталізаторами терористичної діяльності. Державний терор і насильство у вирішенні внутрішньополітичних і зовнішньополітичних проблем, процес глобалізації та пов'язане з ним поглиблення розшарування сучасного суспільства, посилення контрастів між країнами та регіонами є чинниками негативного впливу на політичну свідомість і причиною поширення терористичної діяльності до глобальних масштабів.

Сучасні геополітичні умови, як ніколи раніше, сприяють розвитку міжнародного тероризму. Хоч він і має головним чином релігійне забарвлення, але зрозуміло, що цілі, які переслідує тероризм, тісно пов'язані з політичною боротьбою. Через те, що інформаційні системи дозволяють швидко і майже без перешкод, доносити інформацію до людей, то терористичні акти набули неабиякого забарвлення. Раніше вони залишалися майже без висвітлення в міжнародній спільноті, але засоби масової інформації роблять їх більш ефективними, так як вони стали досягати своєї основної мети – залякування населення.

Одним з вирішальних чинників виникнення і розповсюдження тероризму за сучасних умов є певна соціально-політична та економічна ситуація в країні та світі, коли йдеться про міжнародний тероризм. Оцінюючи вплив економічних чинників, відомий політолог Е.Пайн вважає, що в бідних, нерозвинутих державах, які знаходяться на край низьких рівнях економічного і соціального розвитку, проявів тероризму та екстремізму на сьогодні майже немає. Водночас країни, де багатству незначної меншості превалює убогість більшості людей і царить невіра в те, що можна що-небудь змінити законними засобами, мають всі задатки до його виникнення [4, 31].

Політичний екстремізм і тероризм були б неможливими без деяких, іноді помилкових, дій влади у відповідь. Тероризм – це дії, спрямовані на вирівнювання шансів чи на ламання гри. З точки зору самих терористів їх дії – це форма відновлення справедливості. Це спотворені уявлення про справедливість, однак тероризм – це завжди асиметрична відповідь слабшої сторони на дії сильнішої [4, 119-120].

Боротьба з тероризмом як соціально-політичним явищем вимагає включення економічних, демографічних, соціальних, ідеологічних, інформаційних та інших механізмів. Тероризм не є спонтанним, самодовільним і самодостатнім утворенням. Визнаючи психологічну основу нетерпіння, нетерпимості, агресивності і подібних чинників тероризму, необхідно розуміти, що ґрунт, на який він повертається, це дійсна чи уявна несправедливість, що існує у світі.

В цілому можна стверджувати, що на даному етапі розвитку світового співтовариства воно не володіє ні теоретичними знаннями, ні практичними навичками вирішувати гострі конфлікти, що виникають на основі принципової неможливості абсолютної соціальної справедливості, що не дозволить найближчим часом повністю виключити з політичного процесу таке небезпечне явище, як тероризм. Необхідним є подальший пошук засобів вирішення цієї складної комплексної проблеми.

Використані джерела

1. Бельков О. Международный терроризм: слова и смыслы / О. Бельков // Власть. – 2002. – № 2. – С. 19-24.
2. Дорошенко А. Терор і тероризм / Дорошенко А. // Політика і час. – № 8-9. – 1997. – 276 с.
3. Дзалиев М.И. Современный терроризм: социально-политический облик противника / Дзалиев М.И., Издательство Э.С., Киреев М.П. – М., 2007. – 671 с.
4. Паин Э. Социальная природа экстремизма и терроризма / Э. Паин // Общественные науки и современность. – 2002. – № 4. – С. 113-124.
5. Стрімська М. Політичний тероризм: проблеми його визначення / Стрімська М. // Політологічний часопис. – 1994. – №2. – С. 39-51.
6. Wardlaw G. Political Terrorism. Theory, Tactics, and Counter-Measures / Wardlaw G. // Cambridge University Press, Cambridge, 1997. – 57с.

УДК 2-8(477:130.2"16")

Лариса Михайлівна Довга,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
професор Національної музичної
академії України імені П.І.Чайковського

ДІАЛОГІЗМ ЯК ЦІННІСТЬ ТА СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДОБИ БАРОКО

Крізь призму концепції діалогізму розглянуто процес осмислення своєї ідентичності українською культурою XVII ст. Звернено увагу на те, що осмислення власної "самості" в ранньомодерній українській культурі не було одномоментним явищем; виділено чотири фази, які українським православним мислителям довелося пройти на цьому шляху, доводячи, що українська православна ідентичність доби Бароко формується не на підставі герметизації та догматичного консервування традиції, а на підставі відкритості до "іншого", здатності до ведення "внутрішнього" та "зовнішнього" діалогу.

Ключові слова: українська культура, Лазар Баранович, бароко, діалогізм, ідентичність, самість, іншість.

The article develops the process of comprehension of self "oneness" by 17's century Ukrainian culture. The author notes that the understanding self "oneness" in early modern Ukrainian culture was not one-off phenomenon, and identifies four phases that Ukrainian Orthodox thinkers had to go on this way. Briefly describing the meaning of each of the phases, the author elaborates on the last of them, proving, that the Ukrainian Orthodox identity at that time was formed not on the basis of hermetization and dogmatic conservation of the tradition, but on the basis of openness to "the other" as well as in the process of conducting "internal" and "external" dialogues.

Keywords: Ukrainian culture, Lazar Baranovych, Baroque, identity, oneness, dialogues.

Завданням статті є дослідження феномена "поліморфізму" української ранньомодерної культури крізь призму іманентно притаманного їй діалогізму.

Філософська ідея діалогізму як "духовної форми міжсуб'єктної взаємодії"[1], наслідком чого настає сутнісна зміна обох учасників діалогу, виникає на початку XX ст. у творчості таких мислителів, як М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, Ф. Розеншток-Хюссі та ін. М. Бубер називає це існуванням "основного слова" "Я Ти", яке протиставляється "основному слову" "Я Воно (Він, Вона)" [2, 15-92]. Два "основні слова" відповідають різним ставленням до "іншого". "Я Воно" спрямоване на отримання певного формального знання про іншого, але не схоплює його сутності. Це не діалог, а спосіб комунікації, викликані прагматичними потребами, зацікавленням в обміні інформацією тощо. А діалогом є зв'язка "Я Ти",